

користувачів радіочастотного ресурсу; різнопланові перевірки; складання адміністративних протоколів; вимога усунення порушень законодавства, виконання нормативно-правових актів НКРЗ; застосування штрафних санкцій; накладення адміністративних стягнень.

Таким чином, кількість суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій є досить значною. Кожен із цих суб'єктів має специфічні завдання та функції і наділений повноваженнями щодо застосування низки адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. Це зумовлює потребу в дослідженні правового потенціалу кожного засобу окремо в контексті його застосування відповідними державними органами (суб'єктами застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в сфері телекомунікацій).

Список літератури: 1. Про судоустрій України: Закон України від 07 лютого 2002 р. // ВВР України. – 2002. – № 27-28 – ст. 180. 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122. 3. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВР України. – 1991. – № 4. – Ст. 20. 4. Положення про Національну комісію з питань регулювання зв'язку України // Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 971. 5. Порядок здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій затверджено рішенням НКРЗ України 27.10.2006 № 426, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2006 р. за № 1207/13081. 6. Про радіочастотний ресурс України: Закон України // ВВР України – 2000 – № 36. – С.298.

Надійшла до редакції 23.10.08

Е. Ю. Швед

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АКТИ-ДОКУМЕНТИ З АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Розділом IV Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [1] передбачено процедури перегляду судових рішень адміністративними судами, об'єднаних у чотири види адміністративних судових проваджень: апеляційне, касаційне, провадження за винятковими обставинами, провадження за нововиявленими обставинами. Кожний вид провадження регулюється нормами структурного складника КАСУ – окремою Главою з відповідною назвою.

У теоретичних дослідженнях із цивільного процесу розглядалися питання щодо змісту, значення апеляційного, касаційного оскарження, перегляду рішень суду у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами [2]. Ці теоретичні напрацювання певною мірою можуть бути використані для того, щоб охарактеризувати не лише зміст проваджень, пов'язаних із переглядом судових рішень, але й процесуальних актів-документів, які приймаються у процесі їх здійснення, оскільки здійснення обох видів судових процесів – цивільного й адміністративного – має спільні засади:

принципи змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень суду тощо (ст. 7 КАСУ та ст.ст. 5, 6, 10, 11 Цивільного процесуального кодексу України [3]). Разом із тим, предмети кожного з названих судових процесів різні. Зокрема, в адміністративних судах розглядаються справи, що впливають із публічно-правових відносин (ст. 17 КАСУ).

Питання змісту та особливостей процесуальних актів-документів на стадії перевірки законності й обґрунтованості судових рішень у цивільних справах досліджували М. М. Ясинок, В. А. Кройтор [4], О. М. Перунова [5]. Зокрема, О. М. Перунова зазначала, що загальнотеоретичні аспекти процесуальної форми і змісту апеляційної скарги є досить новими поняттями в юридичній літературі і їх формування триває. Стосовно досліджень з адміністративного права та процесу слід зазначити, що питання форми та змісту процесуальних актів-документів в апеляційному провадженні не вивчалися.

Форма та зміст процесуальних актів-документів в апеляційному провадженні повинні відповідати сутності та особливостям цього провадження. Сутність апеляції полягає в новому (повторному) розгляді і перевирішенні справи судом апеляційної інстанції. Водночас апеляційне провадження створює умови щодо однакового застосування судами законів при вирішенні адміністративних справ шляхом виправлення помилок судів першої інстанції, забезпечення правильного застосування норм чинного законодавства і, тим самим, запобігає помилковому застосуванню норм права судами першої інстанції, а також порушенням громадян, організацій, посадових і службових особами. Апеляційним адміністративним судом можуть вирішуватись не лише питання правильності застосування у рішенні нижчестоящего суду норм матеріального і процесуального права, що властиво перегляду судових рішень у порядку касації, а й правильності оцінювання і повноти врахування всіх існуючих доказів та обставин у справі [6, с. 105].

Оскарження в апеляційному порядку стосується ухвал та постанов, які прийняв суд першої інстанції.

Постанови суду першої інстанції мають право оскаржувати в апеляційному порядку повністю або частково сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Ухвали суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від постанови суду повністю або частково. Заперечення на інші ухвали можуть бути викладені в апеляційній скарзі на постанову суду першої інстанції.

В апеляційному провадженні приймається значна кількість процесуальних актів-документів. Їх прийняття пов'язане із процедурами цього провадження, які здійснюються у такій послідовності: 1) подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги; 2) реєстрація апеляційної справи та постановою ухвали про відкриття апеляційного провадження; 3) підготовка справи до апеляційного розгляду; 4) апеляційний розгляд справи; 5) прийняття судового рішення.

Ознаками процесуальних актів-документів з адміністративних справ у апеляційному провадженні можна назвати:

- офіційний характер, тобто заснований на законі акт, за допомогою якого здійснюється адміністративне судочинство на стадії апеляційного оскарження;
- законодавчо визначений спосіб вираження і закріплення. Цей спосіб встановлений нормами статей КАСУ, які регулюють здійснення апеляційного провадження;
- письмова форма та зміст, які залежать від місця процесуальних дій, що виникають на підставі цього акта або передують його прийняттю;
- взаємозалежність і закріпленість законом письмової форми і змісту процесуального акта-документа.

Отже, *процесуальними актами-документами з адміністративних справ в апеляційному провадженні* можна назвати систему офіційних актів, які закріплюють процесуальні дії апеляційного адміністративного суду та інших учасників апеляційного провадження на кожній його стадії (етапі), приймаються з дотриманням необхідної процесуальної форми та змісту у процесі нового (повторного) розгляду і перевиршення справи судом апеляційної інстанції з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій.

Апеляційний розгляд здійснюється за правилами розгляду справи судом першої інстанції з урахуванням особливостей апеляційного розгляду справи. Ці особливості стосуються: кількісного складу суддів, які здійснюють апеляційний розгляд справи; змісту доповіді судді-доповідача на судовому засіданні; послідовності надання слова для пояснень учасникам апеляційного провадження; наявності процедур апеляційного розгляду справи у порядку письмового провадження; наявності певних прав суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на постанову чи ухвалу суду першої інстанції.

Процесуальні акти-документи в апеляційному судовому провадженні можна систематизувати за ознаками суб'єкта прийняття

та за функціональним призначенням. У зв'язку із порівняно обмеженим обсягом статті розглянемо класифікацію актив-документів в апеляційному провадженні тільки за ознакою суб'єкта їх прийняття.

Суб'єкти правовідносин з адміністративного процесу визначаються КАСУ. Оскільки у процесі особливості апеляційного розгляду справи якісний склад суб'єктів не змінюється на відміну від провадження в суді першої інстанції, в апеляційному провадженні можна виділити чотири групи суб'єктів: 1) колегія суддів у складі трьох суддів; 2) особи, які беруть участь у справі (сторони – позивач та відповідач, треті особи, представники сторін та третіх осіб); 3) органи та особи, яким закон надав право захищати права, свободи та інтереси інших осіб; 4) інші учасники апеляційного провадження.

Суд апеляційної інстанції приймає рішення у формі постанов та ухвал, що визначено ст. 205 КАСУ. Приймаються два види постанов: 1) постанови, якими змінюється постанова суду першої інстанції; 2) нова постанова, якою суд апеляційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги. Ухвали приймаються з усіх процесуальних питань: про відкриття апеляційного провадження (ст. 189 КАСУ), про залишення апеляційної скарги без руху (ст. 189 КАСУ), про повернення апеляційної скарги (ст. 189 КАСУ), про відмову у відкритті апеляційного провадження (ст. 189 КАСУ), ухвали, які приймаються під час підготовки справи до апеляційного розгляду (ст. 190 КАСУ), про закриття апеляційного провадження, у тому числі й у зв'язку із примиренням сторін (ст. 193, 194, 113 КАСУ) тощо. Суд апеляційної інстанції може також прийняти окрему ухвалу.

Особи, які беруть участь у справі, приймають такі процесуальні акти-документи: заява про апеляційне оскарження (ст. 186 КАСУ); апеляційна скарга (ст. 186 КАСУ); заперечення на апеляційну скаргу, подані у письмовій формі (ст. 191 КАСУ); заява про приєднання до апеляційної скарги (ст. 192 КАСУ); письмова заява про відмову від адміністративного позову повністю або частково (ст.ст. 194, 112 КАСУ); клопотання сторін про зупинення провадження у зв'язку із примиренням сторін (ст.ст. 194, 113 КАСУ); клопотання про дослідження доказів (ст. 195 КАСУ) тощо.

До третьої групи процесуальних актив-документів в апеляційному провадженні належать *документи, які приймають органи та особи, яким закон надав право захищати права, свободи та інтереси інших осіб*. Їх процесуальний статус, а, отже, права щодо прийняття процесуальних актив-документів, у тому числі й на стадії апеляційного оскарження визначені ст. 60 КАСУ. Такими органами та особами є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого

самоврядування, фізичні та юридичні особи. Вони можуть звертатися з адміністративними позовами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб і брати участь у цих справах. Тільки прокурор має право здійснювати представництво в суді на будь-якій стадії адміністративного процесу. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть бути залучені судом до участі у справі як законні представники або вступити у справу за своєю ініціативою з метою виконання покладених на них повноважень.

Отже, право щодо подання апеляційної заяви (апеляційної скарги) має лише прокурор у порядку здійснення представництва в суді. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть вступити у справу на стадії апеляційного оскарження і можуть подавати ті документи, які подаватимуть особи, які беруть участь у справі, крім заяви про апеляційне оскарження, апеляційної скарги, письмової заяви про відмову від адміністративного позову повністю або частково тощо. Вони мають право заявляти клопотання та відводи, давати пояснення, доводи та заперечення тощо.

На відміну від органів державної влади й органів місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи не можуть бути залучені судом як законні представники або вступити у справу за власною ініціативою. В апеляційному судовому провадженні вони можуть тільки брати участь у цих справах – заявляти клопотання, давати пояснення тощо.

Слід зазначити, що процесуальний статус органів та осіб, яким закон надав право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, у КАСУ чітко не врегульований. Зокрема, це стосується їх повноважень щодо оформлення власних процесуальних дій відповідними процесуальними актами-документами. Наслідком цього є можливі помилки у процесі судового розгляду справи та наявність потреба додаткового тлумачення змісту норм ст. 60 КАСУ у частині, що стосується повноважень зазначених осіб на стадії апеляційного оскарження. З огляду на це, доцільно внести відповідні зміни до КАСУ, щоб уточнити процесуальні повноваження органів та осіб, яким закон надав право захищати права, свободи та інтереси інших осіб в апеляційному провадженні.

Четверту групу становлять *інші учасники апеляційного провадження*. Виділення цієї групи учасників обумовлюється нормою ст. 195, де зазначено, що суд апеляційної інстанції може дослідити нові докази, які не досліджувалися в суді першої інстанції, з власної ініціативи або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, якщо визнає необґрунтованим ненадання їх суду першої інстанції або їх необґрунтованим відхиленням у суді першої інстанції. Суд апеляційної інстанції може дослідити також докази, які досліджувалися судом першої інстанції з порушеннями вимог КАСУ.

На підставі цієї норми можна зробити висновок про те, що участь інших учасників апеляційного провадження не обов'язкова (крім секретаря судового засідання), але обумовлена певними підставами. Процесуальні акти-документи приймаються іншими учасниками відповідно до їх процесуального статусу в апеляційному провадженні. Так, *секретар судового засідання*: 1) здійснює судові виклики і повідомлення; 2) перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головуєчому; 3) забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами; 4) веде журнал судового засідання; 5) оформляє матеріали адміністративної справи; 6) надсилає копію рішення суду апеляційної інстанції особам, які беруть участь у справі, в разі розгляду справи у порядку письмового провадження. Процесуальні дії секретаря передбачають оформлення таких процесуальних актів-документів: журнал судового засідання, протокол про вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання або під час виконання судового доручення, самовідвід тощо.

Суд може залучати до участі в апеляційному провадженні судового розпорядника, який забезпечує належний стан зали судового засідання й запрошує до неї учасників адміністративного процесу; оголошує про вхід суду до зали судового засідання й вихід суду з неї; слідкує за дотриманням порядку особами, присутніми в залі судового засідання; приймає від учасників адміністративного процесу та передає документи й матеріали суду під час судового засідання; виконує розпорядження головуєчого про приведення до присяги перекладача, експерта; запрошує до зали судового засідання свідків та виконує розпорядження головуєчого про приведення їх до присяги; виконує інші розпорядження головуєчого. Отже, судовий розпорядник не приймає письмових актів-документів.

Свідок зобов'язаний прибути до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. У разі неможливості прибуття за викликом суду свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд. Процесуальними актами-документами, які приймає свідок, є його показання та повідомлення.

Експертом є особа, яка має необхідні знання у певній галузі та якій у порядку, встановленому КАСУ, доручається дати висновок стосовно питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі. Як експерт може залучатися особа, що відповідає вимогам, установленим Законом України «Про судову експертизу». Експерт зобов'язаний провести повне дослідження й дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок щодо постав-

лених йому питань, у разі необхідності – прибути за викликом суду, дати висновок або роз'яснити його в судовому засіданні. Експерт має право: 1) ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета дослідження; 2) заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів і зразків; 3) викладати у висновку судової експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були задані питання; 4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета й об'єкта дослідження; 5) задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам; 6) користуватися іншими правами, встановленими Законом України «Про судову експертизу». Таким чином, експерт може приймати такі процесуальні акти-документи, як письмовий висновок та відповідні клопотання.

Спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій стосовно питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений до участі в адміністративному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) під час учинення процесуальних дій. Спеціаліст зобов'язаний прибути за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби – надавати суду технічну допомогу. При цьому допомога технічного характеру під час учинення процесуальних дій не замінює висновку експерта. Процесуальними актами-документами, які приймає спеціаліст, можна назвати його письмові роз'яснення та матеріальні носії актів технічної допомоги.

Перекладач зобов'язаний здійснювати повний і правильний переклад, засвідчувати, а також своїм підписом правильність перекладу в процесуальних документах, що вручаються особам, які беруть участь у справі, в перекладі мовою, якою вони володіють. Сам він ніяких процесуальних актів-документів не приймає.

Отже, процесуальними актами-документами з адміністративних справ в апеляційному провадженні названа система офіційних актів, які закріплюють процесуальні дії апеляційного адміністративного суду та інших учасників апеляційного провадження на кожній його стадії (етапі), приймаються з дотриманням необхідної процесуальної форми та змісту у процесі нового (повторного) розгляду і перевірення справи судом апеляційної інстанції з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого са-

моврядування, їхніх посадових і службових осіб та інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій. Доцільність систематизації цих актів-документів обумовлюється тим, що процедури апеляційного провадження недостатньо чітко визначені в КАСУ. Систематизація може бути здійснена за двома ознаками: за суб'єктом прийняття та за функціональним призначенням. За суб'єктом прийняття процесуальні акти-документи з адміністративних справ в апеляційному провадженні поділяються на чотири групи документів, що приймаються: 1) колегією суддів у складі трьох суддів; 2) особами, які беруть участь у справі; 3) органами та особами, яким закон надав право захищати права, свободи та інтереси інших осіб; 4) іншими учасниками апеляційного адміністративного процесу. Проведений аналіз виявив, що процесуальний статус органів та осіб, які мають право захищати права, свободи та інтереси інших осіб в апеляційному провадженні, недостатньо врегульований законом, тому чинне законодавство потребує внесення відповідних змін.

Список літератури: 1. Кодекс адміністративного судочинства України // ВВР України від 9.09.2005. – 2005. – № 35, (№№ 35-36, №37). – С. 1358. – Ст. 446. 2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с. 3. Цивільний процесуальний кодекс України // ВВР України від 8.10.2004. – 2004. – № 40, (№№ 40 – 42). – С. 1530. – Ст. 492. 4. Ясинок М. М., Кройтор В. А. Принципи усності, безпосередності та безперервності у цивільному судочинстві: Монографія. – Х.: Еспада, 2007. – 152 с. 5. Перунова О. М. Процесуальні акти-документи з цивільних справ: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – 20 с. 6. Основи адміністративного судочинства в Україні: Навч. посібник / За заг. ред. Александрової Н. В., Куйбіди Р. О. – К.: Конус-Ю, 2006. – 256 с.

Надійшла до редакції 20.10.08

С. І. Мандрик

ОСОБЛИВОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Проблемні питання діяльності вищих навчальних закладів МВС України були предметом наукових досліджень О. М. Бандурки, Н. С. Барабашевої, Т. Г. Грици, С. М. Легуші, О. В. Негодченка, В. А. Ортинського, В. І. Петкова, В. І. Ряшко, О. Ю. Синявської, О. В. Червякової, О. Н. Ярмиша та ін. Проте, у вітчизняній юридичній науці питання визначення особливостей вищих навчальних закладів МВС України як суб'єктів адміністративного права висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях вони досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу, а низка організаційно-розпорядчих проблем, які виникають сьогодні в діяльності вищих навчальних закладів МВС України і про які неодноразово наголошувалося у відомчих нормативних актах МВС [1–3], лише підсилюють актуальність наукового пошуку з досліджуваних питань.